
תיירות אופל Dark Tourism

מבוא תמציתי למפגש מומחי תיירות

ד"ר שחר שילה

כסלו תשפ"ד - נובמבר 2023

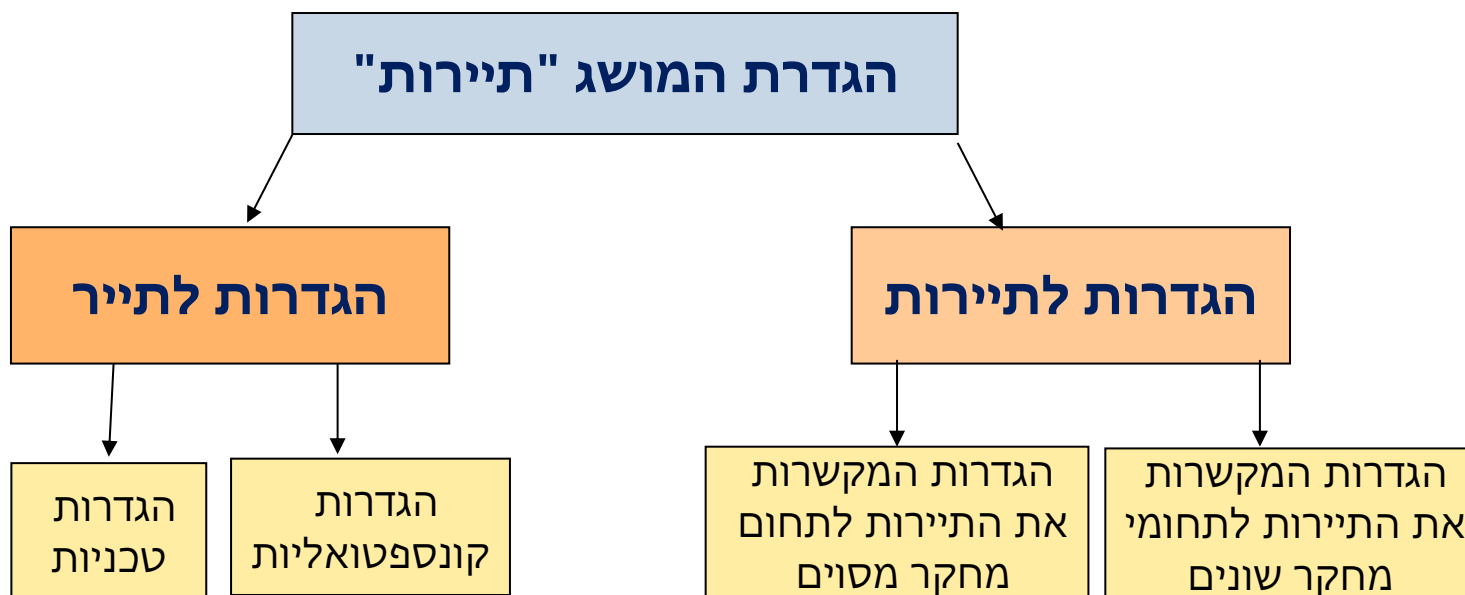
ר.א.ש תיירותי
(רונית ניר / אבי קורנס / שחר שילה)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

המכללה האקדמית אשקלון

לאחר עשרות שנות מחקר, וניסיון להמשגת תופעת התיירות התקבלה הסכמה רחבה להגדרת ארגון התיירות העולמי

ההגדרה העדכנית והכוללנית המקובלת:

תיירות הינה פעילות שמקיים אדם היוצא מביתו למשך
יממה אחת לפחות, אך לא יותר משנה ביעד כלשהו בו
מתקיימת אותה פעילות

תיירות מורשת - הגדרה עדכנית מקובלת

תת קבוצה בעולם התיירות, בה המוטיבציה העיקרית של התיירים לביקור באתר/יעד מסוים, מבוססת על מאפייני האתר/מקום לאור תפיסת התיירים את מורשתם שלהם

על פי Timothy & Boyd (2003) המורשת אינה העבר כפשוטו, אלא שימושי הזמן המודרני בחלקים נבחרים מן העבר

לצורך הבחנה בין: העבר, ההיסטוריה והמורשת

דמיינו בנין בן שלוש קומות

קומה 3 מורשת: פיסות מן
העבר, שאותן בחר דור ההווה לשמר
לטובת העתיד

קומה 2 היסטוריה: ל מה
שהתרחש בעבר זכה לתיעוד
כלשהו

קומה 1 העבר: כל מה שהתרחש
בעבר

ר.א.ש תיירותי
(תחומי לימוד נוספים: מדע, ספרות)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

הפער בין ההיסטוריה ובין המורשת

- היכן נמצאות בתורכיה האנדרטאות לזכר אסון הקהילה הארמנית?
- היכן מונצחים 1/2 מיליון קורבנות קהילת הלהט"ב שנרצחו במלחמת העולם השנייה?
- האם יש מצבות הנצחה ללוחמים הסורים במוצבי רמת הגולן?
- האם בביקור בגבעת התחמושת נראה הנצחה ללוחמים הירדנים שהגנו על המקום?
- כיצד מונצח בשטח ובתודעה אירוע כיבוש הכפר דיר יאסין במלחמת העצמאות?
- מה בדיוק אנו חוגגים בחג הפורים?
- מה בדיוק אנו חוגגים בחג החנוכה?
- מה בעצם חוגג העולם הנוצרי בכריסטמס?
- מהי "מורשת מצדה" ו"מורשת תל חי" אל מול הממצאים והתיעוד ההיסטורי?

ר.א.ש. תירוש
(מרכז למחקר ולחינוך)

סינרגיה מהתכנון ועד הביצוע

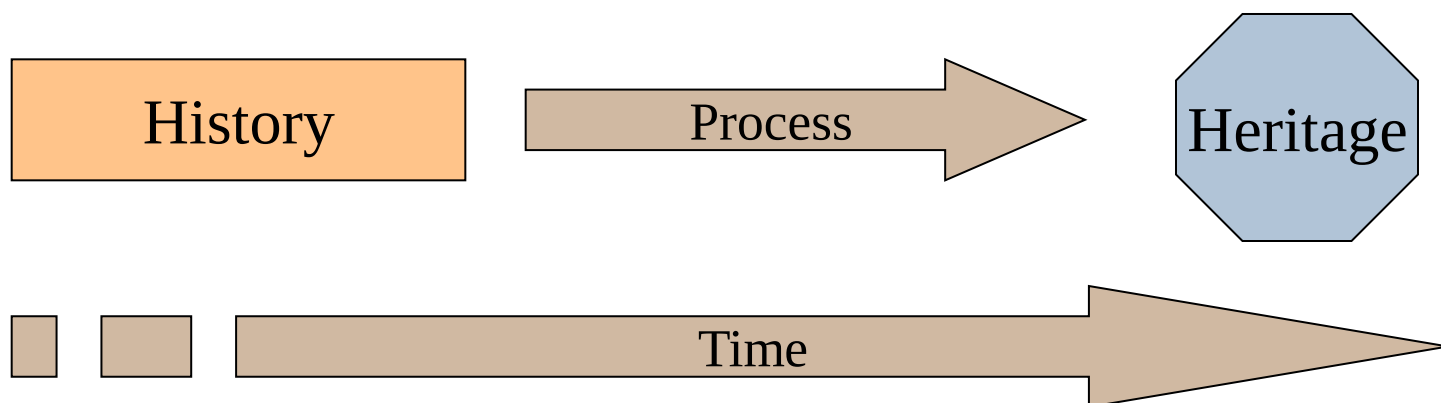
המקור ההיסטורי מול שימור מורשת

מגלת אסתר פרק ט' -

טו וַיִּקְהֲלוּ הַיְּהוּדִים (הַיְּהוּדִים) אֲשֶׁר-בְּשׁוּשָׁן, גַּם בַּיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אָדָר,
וַיַּהֲרֹגוּ בְּשׁוּשָׁן, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ; וּבְבִזָּה--לֹא שָׁלְחוּ, אֶת-יָדָם. טז וְשָׂאֵר הַיְּהוּדִים
אֲשֶׁר בְּמִדְיָנוֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהָלוּ וְעָמְדוּ עַל-נַפְשָׁם, וְנוֹחַ מֵאִיְבֵיהֶם, **וְהָרוּג בְּשָׁנָאֵיהֶם,**
חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים אָלֶף; וּבְבִזָּה--לֹא שָׁלְחוּ, אֶת-יָדָם. יז בַּיּוֹם-שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר, לְחֹדֶשׁ אָדָר;
וְנוֹחַ, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ, **וַעֲשֵׂה אֹתוֹ, יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה.** יח וְהַיְּהוּדִים (וְהַיְּהוּדִים)
אֲשֶׁר-בְּשׁוּשָׁן, נִקְהָלוּ בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר בּוֹ, וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר, בּוֹ; וְנוֹחַ, בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ,
וַעֲשֵׂה אֹתוֹ, יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה.

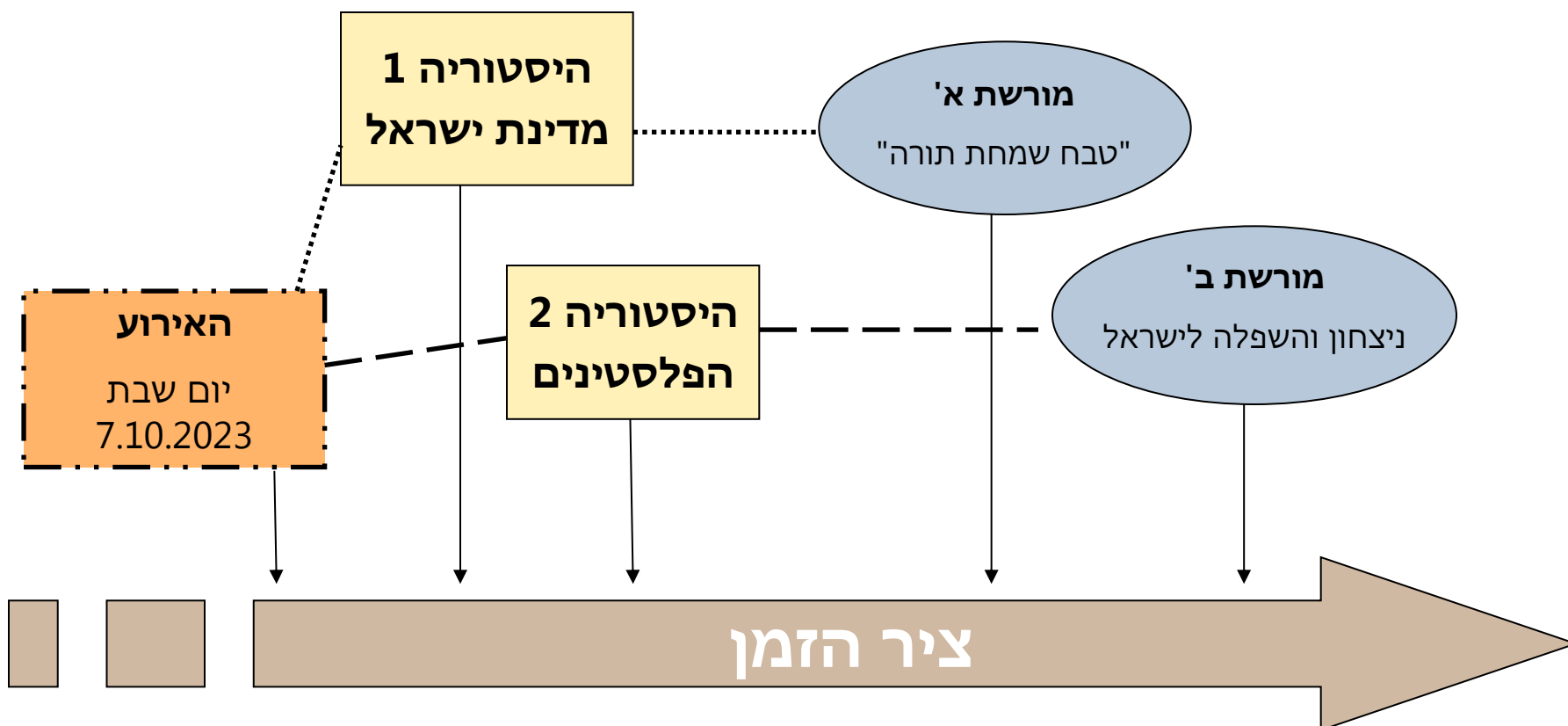
היסטוריה מול מורשת

1. ישנו קשר בין מורשת להיסטוריה
2. מורשת והיסטוריה אינן זהות
3. היסטוריה הופכת למורשת בתהליך מסוים, הדורש זמן

תהליך הייצור - מהיסטוריה למורשת

כיצד יצינו הפלסטינים בעוד שנים את מורשת אירועי 7 באוקטובר

ר.א.ש תיירותי
(תעסוקה לנכים - מעד סימון)

סוכנות מפתחנות ואף הביטוח

מהי תיירות אופל?

- תיירות אופל מתמקדת באתרים, מרחבים ותופעות הקשורים למוות, לסבל אנושי לאסון ולזוועות (Lennon and Foley 2000)
- על פי אורן, בירן ופוריה (2010), רווחות במחקר 3 גישות לחקר תיירות האופל.

1. **הגישה התיאורית** - מתמקדת באופי האתר והחווייה שבו
2. **מיקוד במוטיבציה של המבקר** (Seaton 1996) הקשורה בעניין במוות
3. **חיבור** בין מוטיבציית המבקר למאפייני האתר (Sharpley 1995), והגדרת תיירות האופל על בסיס המפגש בין שני אלה

מהי תיירות אופל?

חוקרים שונים מציעים מגוון נרחב של מוטיבציות לביקור באתרי אופל:
Ashworth (2001), מזהה **ארבעה מניעים מרכזיים** לביקור באתרי מוות:
חזועות:

1. סיפוק סקרנות
2. הנאה מהתרחשויות מפחידות ומסבלם של אחרים
3. הזדהות עם הקורבנות (או עם מחוללי הרוע)
4. חיפוש אחר זהות עצמית של המבקר

מהי תיירות אופל?

- Stone and Sharpley (2008) טוענים שתיירות האופל מאפשרת לאירועי מוות ואסונות מהעבר להפוך לעכשוויים, ומסייעת להפחתת החרדה ממוות פוטנציאלי בלתי נמנע.
- תיירות אופל מאפשרת למבקרים לעסוק במוות "ממרחק בטוח", ולפיכך ממלאת צורך אנושי בסיסי בהתמודדות עם שאלת המוות הבלתי נמנע של האדם.
- מעוז עזריהו (2006) מתייחס למעמד האנדרטאות בתיירות אופל, ומסביר כי הן:
**"משלבות את המיתוס בנוף וממזגות בין ההיסטוריה לגאוגרפיה.
האנדרטה היא מובלעת של 'קדושה חילונית' המייצרת אינטראקציות
סמליות בין העבר לבין ההווה, בין המתים לבין החיים, בין היחיד לבין
הקהילה"**

טיפולוגיה של תיירות אופל

- לאה קוזניק (2018) Fifty shades of dark stories מדגישה את המוטיבציות המובילות: סקרנות, חינוך, אשמת ניצולים, זיכרון, נוסטלגיה, אמפתיה ואימה
- הטיפולוגיה של אתרי תיירות אופל, מציעה קטגוריות משנה לסוגי אתרים כאלה:

1. אתרי אסונות טבע	11. אתרי "סלאמס" ואזורי פשיעה
2. בתי קברות	12. תיירות טרור
3. שדות קרב	13. תיירות לאתרים של התרחשות על טבעית
4. אתרי שואה (מלה"ע השנייה)	14. תיירות "מכושפת" לאתרים מכושפים ומקוללים
5. אתרי רצח עם	15. אתרי תאונות ותקלות שגרמו מוות
6. בתי כלא ומחנות מאסר	16. תיירות רפואית קיצונית (תערוכות גופות וכדו')
7. אתרי זוועות הקומוניזם	17. פארקי אופל ואתרי שעשועים סביב דמויות אימה
8. אתרי המלחמה הקרה ומסך הברזל	18. אתרי אנדרטאות אישיות או קבוצתיות
9. אתרי אסונות גרעיניים	
10. אתרי רצח המוני	

כמה דוגמאות למגוון הנרחב של אתרי מורשת אופל בעולם

ר.א.ש תיירותי
(תחומי לימוד נוסף: מדע סימול)

סינרזיה מתכנן וקד הביטול

Normandy - France

אתר נחיתת כוחות בעלות הברית בצרפת - מלחמת העולם השנייה

Japan | Hiroshima Peace Memorial Museum

Vietnam Veterans Memorial, Washington DC

האנדרטה לחללי מלחמת וייטנאם בושינגטון ארה"ב

ר.א.ש תיירותי
(תעסוקה לאדם נוסט - משק סימון)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

Kigali Genocide Memorial - Rwanda

Cambodia | Tuol Sleng Genocide Museum

Armenia | The Armenian Genocide Museum

China | Nanjing Massacre Memorial Museum

Oświęcim, Poland

מחנות המוות אושוויץ ובירקנאו בפולין - מלחמת העולם השנייה

ר.א.ש תיירות
(תעסוקה לאדם נוסע - מסע סימול)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

Dunkirk, France

מבצע דינמו להצלת 330,000 חיילים בריטים שכותרו בדנקירק
שבצרפת על ידי הנאצים במלחמת העולם השנייה

Pearl Harbor, Hawaii

הנמל המפורסם בפרל (הרבור) שבהוואי, אשר הופצץ בהפתעה על ידי היפנים בדצמבר 1941 והוביל לכניסתה של ארה"ב למלחמה נגד הנאצים באירופה

ר.א.ש תיירותי
(תחומי לימוד וחינוך - חינוך ספורט)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

Korean War memorial and museum, Seoul

ר.א.ש תיירות
(תעסוקה לאדם נוסט + מוסד סימון)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

USA | September 11 Memorial Museum

Waterloo, Belgium

אתר הקרב של נפוליאון כנגד קואליציה של 7 צבאות אירופאים - 1815

ר.א.ש תיירותי
(מחלקת תיירות - משרד החינוך)

סינרזיה מתכננת אתר הביצות

Cairo: The 6th of October Panorama museum

ר.א.ש תיירותי
(תחומי לימוד נוסף - מדע סימול)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

October War Panorama - Damascus Syria

מוזיאון הרעות - מצודת כ"ח

מ.א.ש תיירותי
(משרד החינוך וההשכלה גבוהה)

סינרזיה מהתכנון ועד הביצוע

מוזיאון שער הגיא

מוזיאון גבעת התחמושת

